

SOLVA

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

LEDE DOMEIN MESEN

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

Februari 2009

Clement C., De Maeyer W. en Cherretté B. (red.)

ARCHEOLOGIE – RAPPORT 5

Colofon

Project:

Archeologisch vooronderzoek
Proefsleuvenonderzoek
Lede Domein Mesen (09-LED-DM)

Opdrachtgever:

Gemeente Lede
Markt 1
9340 Lede

Uitvoerder:

SOLVA
Intergemeentelijk samenwerkingsverband
voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie
Zuid III, Industrielaan 2
9320 Aalst (Erembodegem)

Cateline Clement (projectarcheologe – vergunninghouder)
Wouter De Maeyer (projectarcheoloog)
Bart Cherretté (coördinatie)

Wetenschappelijke ondersteuning:

Bart Cherretté

Termijn:

12 – 27 februari 2009

SOLVA

Afbeelding voorblad: Zicht op de ruïne en het proefsleuvenonderzoek

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	3
1. Inleiding	5
1.1 Algemene gegevensfiche.....	5
1.2 Aanleiding van het vooronderzoek	5
1.3 Doelstelling van het vooronderzoek	5
1.4 Opbouw van het verslag.....	6
1.5 Dankwoord.....	6
2. Algemeen.....	7
2.1 Geografische en bodemkundige situering	7
2.2 Historische situering	9
2.2.1 Inleiding	9
2.2.2 Historiek van het domein.....	9
2.2.3 Cartografisch materiaal.....	10
2.3 Historiek van het archeologisch onderzoek.....	13
3. Het archeologisch onderzoek.....	15
3.1 Methodologie	15
3.2 Resultaten	17
3.2.1 Inleiding	17
3.2.2 Sporen uit de Romeinse periode.....	18
3.2.3 Sporen uit de volle middeleeuwen	20
3.2.4 Sporen uit de late middeleeuwen	24
3.2.5 Sporen uit de post-middeleeuwen.....	26
4. Besluit en advies	29
5. Bibliografie	30

1. INLEIDING

1.1 Algemene gegevensfiche

Opgraving ☐	Prospectie X
Vergunningsnummer:	2009/032
Datum aanvraag:	30 januari 2009
Naam aanvrager:	Cateline Clement
Naam site:	Lede Domein Mesen (09-LED-DM)

Site:	Lede Domein Mesen '09
Code van de site:	09-LED-DM
Type onderzoek:	Prospectie
Plaats:	Lede, Kasteeldreef - Kasteelstraat
Kadaster:	Lede, Afd.1, Sec.F, Percelen 723w, 724c
Vergunningsnummer:	2009/032
Vergunninghouder:	Cateline Clement
Datum aanvraag:	30 januari 2009
Opdrachtgever:	Gemeente Lede, Markt 1, 9340 Lede
Uitvoerder:	Intergemeentelijk samenwerkingsverband SOLVA, Industrielaan 2, Zuid III, 9320 Aalst (Erembodegem)
Archeologen:	C. Clement, W. De Maeyer
Wetenschappelijke begeleiding:	B. Cherretté (SOLVA)
Termijn:	12 februari – 27 februari 2009
Methode:	Proefsleuvenonderzoek

1.2 Aanleiding van het vooronderzoek

In het kader van de realisatie van het masterplan “Parkdomein Mesen” zullen op de site van het voormalige Markizaat te Lede (in de volksmond beter gekend onder de naam ‘Domein Mesen’) een woon- en zorgcentrum, een centrum voor kortverblijf, serviceflats en een parking verrijzen. Hierbij kunnen eventuele archeologische sporen vergraven worden. Een evaluatie van de archeologische waarde van de terreinen drong zich dus op.

1.3 Doelstelling van het vooronderzoek

Het terrein heeft een hoge archeologische potentie. Het is gelegen op een historisch leenhof van de heerlijkheid Lede en behoorde voorheen toe aan de Heren van Lede. Het onderzoek biedt daardoor ook een uitgelezen kans om over een vrij ruime oppervlakte onderzoek te doen in één van de historische kernen van Lede, een zone die daarenboven slechts in beperkte mate aangeroerd is door recente en historische bouwactiviteiten. De kans om goed bewaarde sporen aan te treffen, is dus groot. Bovendien zijn in het verleden in de onmiddellijke omgeving op verschillende locaties sporen van Romeinse aanwezigheid vastgesteld.

Na overleg met het Agentschap R-O Vlaanderen en de Dienst Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium van de Provincie Oost-Vlaanderen is besloten om aan de hand van een verkennend onderzoek met proefsleuven, verspreid over het terrein en met een onderlinge afstand van ca. 15 meter, een eerste inschatting te maken van de archeologische waarde van het terrein. Om de aard van eventuele latere opgravingen te kunnen inschatten, is het belangrijk vat te krijgen op de verspreiding, de densiteit en bewaringstoestand van de sporen. Gezien deze specifieke doelstelling is dit verslag geschreven in functie van verdere advisering.

1.4 Opbouw van het verslag

Hoofdstuk 2 plaatst de archeologische site respectievelijk in haar geografisch/bodemkundige en haar historische context. Ook de reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken in Lede komen hierin aan bod. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodologie en de resultaten van het onderzoek. In het daarop volgende deel (hoofdstuk 4) wordt een evaluatie gemaakt van de bekomen resultaten en worden aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek. Na dit kort besluit volgen de bibliografie en een reeks bijlagen. Deze omvatten de plannen, sporen- en vondstenlijsten.

1.5 Dankwoord

We houden er aan de diverse partners betrokken bij dit onderzoek te bedanken voor hun welwillende medewerking. In de eerste plaats bedanken we de gemeente Lede voor de goede samenwerking. Koen De Grootte (VIOE) en Arne Verbrugge (VIOE) willen we bedanken voor de behulpzaamheid bij het determineren van het vondstenmateriaal.

2. ALGEMEEN

2.1 Geografische en bodemkundige situering

Lede, gesitueerd tussen Aalst en Gent, ligt in de Oost-Vlaamse zandleemstreek (fig. 1). De gemeente is gelegen op de grens van het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict (zuiden) en het Pleistoceen riviervalleiendistrict van de Schelde' (noorden)¹. De gemeente ligt op een heuvel (maximale hoogte 40m TAW) die een vrij dominante plaats in het landschap inneemt en van waar men aan alle zijden uitkijkt op lager gelegen delen. De heuvel is de laatste duidelijke verhevenheid vooraleer men naar het noorden toe de vlakte van de Scheldevallei bereikt. De naamgeving van de plaats (Lede < Germ. *blitha* = heuvelhelling²) spreekt voor zich.

Het projectgebied is gelegen op de noordflank van de heuvel. Het domein en de onmiddellijke omgeving ervan staan op de bodemkaart gekarteerd als bodemtype OB (bebouwde zones). Rondom de dorpskern komen overwegend bodems van het type Lba (droge zandleembodem) en Lca (vochtige zandleembodem) voor (fig.2).

De bodemopbouw op het terrein bestaat uit recente, donkerbruine teelaarde die een oudere, blekere bruingrijze 'ploeglaag' afdekt. Deze oude ploeglaag rust doorgaans onmiddellijk op de moederbodem die bestaat uit roestbruine zandleem met ijzerconcreties.

In de zuidelijke delen van het terrein bevindt zich onder de oude ploeglaag nog een pakket colluvium. Dit colluvium heeft een lichtgrijze kleur en is sterk uitgelooagd met ijzerconcreties. De ondergrens met de moederbodem is niet geheel duidelijk (fig.3).

Figuur 1 : Situering Lede

Bron: <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/straten>

¹ Voor een definitie van de eodistricten zie 'Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998', In 't Ven I. & De Clercq W., 2005, pp. 21-23.

² Gysseling 1995.

Figuur 2: Topografische kaart en bodemkaart van de omgeving van Lede, met situering van de site
 Legende: lichtgeel: droge zandleem; donkergeel: vochtige zandleem; roze: natte zandleem; grijs: antropogeen
 (Bron: <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/#>)

Figuur 3: Profiel 15 in proefsleuf 11 met duidelijke opbouw van de bodem: huidige ploeglaag, oude ploeglaag, colluvium en overgang naar moederbodem

2.2 Historische situering

2.2.1 Inleiding

Dit onderdeel schetst in grote lijnen de geschiedenis van het Domein Mesen. De kennis van de geschiedenis van dit domein draagt immers bij tot de interpretatie van de resultaten van het archeologisch vooronderzoek. Hierbij is evenwel zelf geen historisch onderzoek uitgevoerd en is in eerste instantie gebruik gemaakt van de beschikbare literatuur en historisch kaartmateriaal.

2.2.2 Historiek van het domein

Het vroegste bronnenmateriaal, voornamelijk administratief en rechterlijk, duidt aan dat het grondgebied Lede meerdere heerlijkheden omvatte, waaronder de heerlijkheid van Lede³. De vroegste gekende heer van Lede is Jan van Lede (13de eeuw). Vanaf deze periode tot in het begin van de 16de eeuw was de heerlijkheid door erfenis, huwelijk of koop in het bezit van een lange lijst heren van Lede⁴.

In 1542 kocht Jan de Grutere de heerlijkheid. In 1546 benoemde Karel V hem eveneens tot “heer in Lede”. Het huwelijk van zijn dochter Isabella de Grutere met Jaak Beths in 1549 zorgde er voor dat, bij zijn overlijden in 1556, de heerlijkheid in handen van de Bette’s kwam, een belangrijke adellijke Gentse familie. In de periode van het eigenaarschap van de Bette-familie is de heerlijkheid Lede in 1607 tot baronie verheven, om niet veel later, in 1633, door de Koning van Spanje tot markizaat te worden gepromoveerd.

Het verblijf van de Bette’s staat gekend als een kasteel. Tijdens de godsdiensttwisten, op het einde van de 16de eeuw, werd het ernstig beschadigd door de Gentse Geuzen, maar dankzij een reeks herstellingswerken kon het vrij snel terug in ere hersteld worden.

Deze eerste bouw is echter niet het markizaatsgebouw zoals we het nu kennen. Volgens A. De Grauwe dateert het huidige kasteelgebouw uit 1749 en werd het door Emmanuel Bette in zijn geheel heropgericht. Het is ontworpen door de beroemde Florentijnse architect Giovanni Niccolo Servandoni. Dit ontwerp bleef tot op heden grotendeels onaangeroerd⁵.

De heerlijkheid van Lede was in handen van de familie Bette, tot het overlijden van de laatste telg in 1792. Hierna kwam het domein met kasteel toe aan een verre erfgenaam, Jean-Charles, baron van Joigny-Pamele en dit tot de algemene afschaffing van heerlijkheden door de wetten van de Franse Republiek op het einde van de 18de eeuw⁶.

De laatste adellijke bewoner van het kasteel overleed in het begin van de 19de eeuw. Vervolgens heeft het domein verschillende eigenaars gekend en kende het uiteenlopende industriële toepassingen: van modelstokerij tot azijnmakerij en van jeneverstokerij tot suikerfabriek. Wanneer het “château de Lede” op het einde van de 19^e eeuw opnieuw te koop werd aangeboden, kwam het in handen van de zusters Kanunnikessen van de H. Augustinus van Jupille. Zij lieten er tussen 1900 en 1905 twee grote schoolvleugels, een oostelijke en een zuidelijke, en een kapel, in neogotische stijl optrekken.

Tijdens Wereldoorlog I (WO I) deed de kostschool tijdelijk dienst als *lazaret* voor de Duitse bezetters en kon het zijn functie als onderwijsinstelling niet vervullen. Na WO I, in 1919, werd het domein met de gebouwen opgekocht door het *Institution Royale de Messines*, een stichting die op initiatief van de Oostenrijkse vorstin Maria-Theresia vanaf 1776 onderwijs verschaftte aan wezen en hulp bood aan

3 De Brouwer 1983, pp. 13, 15.

4 De Brouwer 1983, pp. 27-30.

5 De Grauwe 1999, pp. 52-55.

6 De Brouwer 1983, pp. 27-42.

oorlogsslachtoffers. De kostschool te Lede, nu het “Koninklijk Gesticht van Mesen” genoemd, herbergde vanaf dan kinderen van oorlogsslachtoffers en voorzag hen in kosteloos onderricht.

In 1922 werd het “Hollands Paviljoen” toegevoegd aan het schoolcomplex en door middel van een ondergrondse gang verbonden met de schoolvleugels.

Gedurende Wereldoorlog II werd het domein opnieuw opgeëist om te functioneren als hospitaal voor oorlogsslachtoffers, centrum voor gepensioneerde vissers en depot van het Canadese leger. Na WO II wijzigde de school haar beleid door naast kinderen van soldaten die intern verbleven, ook externen, met name meisjes uit Lede, toe te laten. Het onderricht geschiedde tot en met 1952 in het Frans, waarna zowel het Frans als het Nederlands werden gehanteerd, zoals was bepaald door de nieuwe taalwet.

Het Koninklijk Gesticht van Mesen bleef zijn taak als onderwijsinstelling vervullen tot in 1969. Toen werd het genoodzaakt de deuren te sluiten omwille van de taalwetten die Franstalig onderwijs in Vlaanderen verboden.

In 1999 ging het Koninklijk Gesticht van Mesen over tot de verkoop van het domein. Sindsdien kan de Gemeente Lede zich de eigenaar noemen⁷.

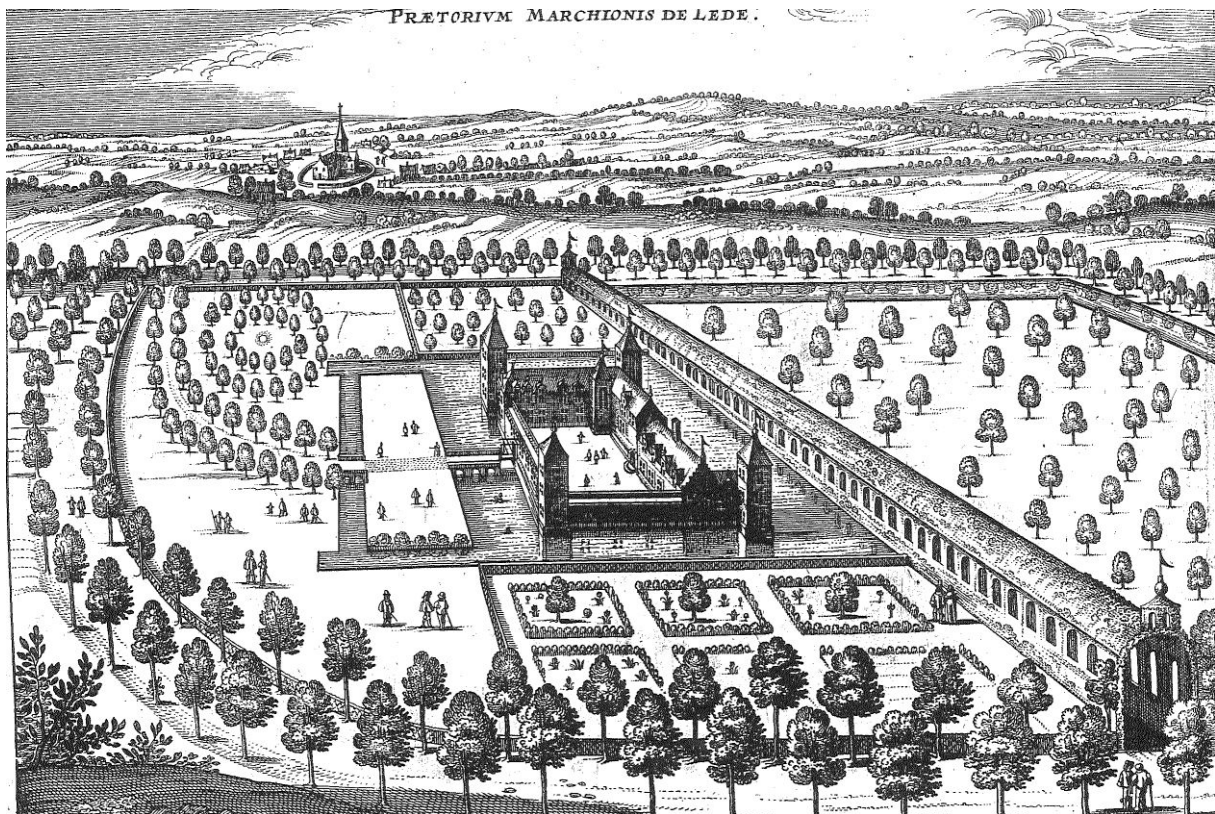
2.2.3 Cartografisch materiaal

Verschillende kaarten en tekeningen laten ons toe, in aanvulling op de geschreven bronnen, een beeld te schetsen van de evolutie van de gebouwen op het domein.

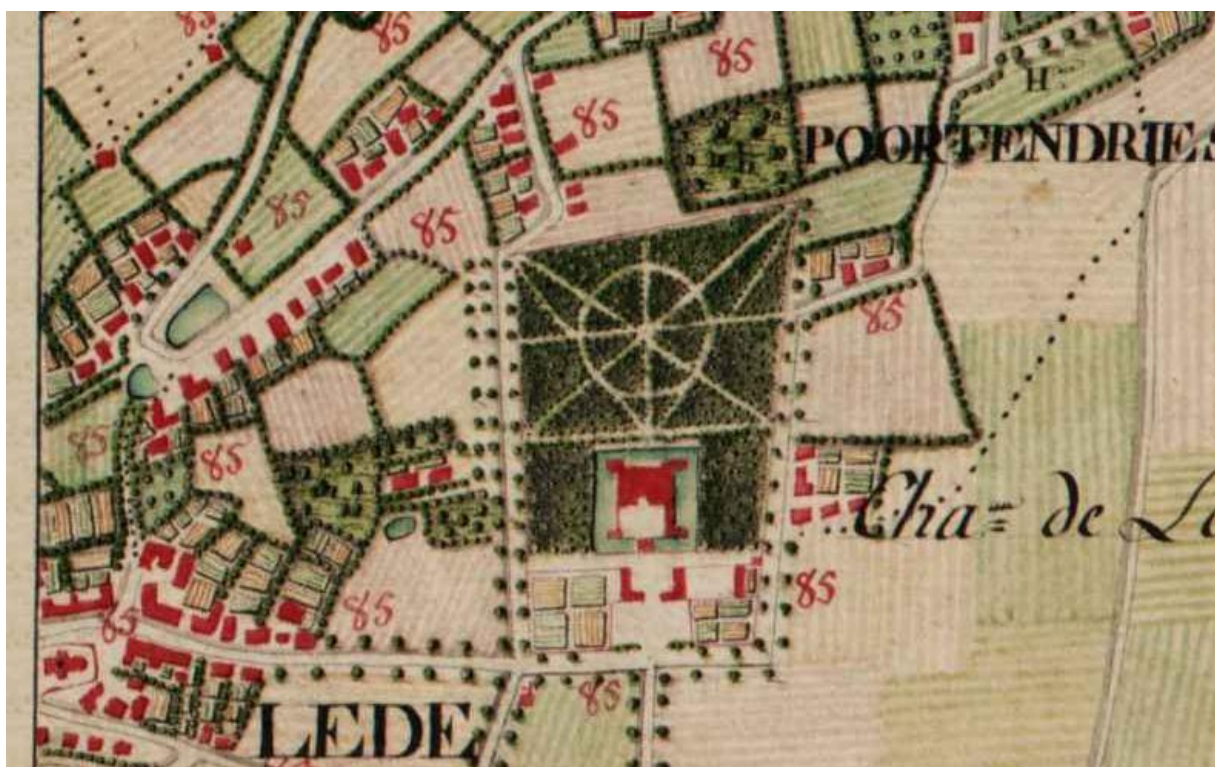
De oudste ons gekende weergave van het kasteel dateert uit 1643 en is van de hand van *Sanderus*. Op deze tekening is een kasteel te zien met een min of meer vierkantig grondplan. Op de vier hoeken zijn vierkante torens te zien. Het kasteel is omgeven door een brede slotgracht. Zowel tegen de noordelijke als tegen de westelijke muur zijn verschillende gebouwen waarneembaar. Aan de zuidelijke zijde is er een brug over de slotgracht waar te nemen. Dit beeld komt nagenoeg volledig overeen met de situatie op de recentere *Ferrariskaart* (1771-1778), zij het dat de gebouwen op de Ferrariskaart aan de noordzijde en oostzijde (i.p.v. westzijde op de Sanderuskaart) van het kasteel worden gesitueerd. Misschien heeft Sanderus omwille van een mooiere compositie de gebouwen aan de westelijke zijde van het kasteel getekend, om zo ook de kerk van Lede in beeld te krijgen en het kasteel ten opzichte van de kerk te kunnen positioneren, zonder hierbij afbreuk te willen doen aan de grandeur van het kasteel. Op de Ferrariskaart zijn langs de oprijlaan aan de zuidzijde van het kasteel twee L-vormige gebouwen waar te nemen.

Het is ook niet duidelijk of de kaart van Ferraris de situatie van het Markizaat rond die tijd correct weergeeft. De nu nog bestaande markizaatsgebouwen zijn gebouwd in 1749, zoals gekend is uit historische bronnen. De situatie op de kaart komt echter duidelijk niet overeen met de huidige realiteit. Hebben de makers van de Ferrariskaart gebruik gemaakt van ouder kaartmateriaal? Bouwhistorisch onderzoek aan de kasteelvleugel zou hier verduidelijking kunnen brengen.

⁷ De Grauwe 1999, pp. 55-66.

Figuur 4: Gravure van het kasteel van Lede door Sanderus (1649)

Figuur 5: Kaart van Ferraris (1771-1777)

Voor de 19de-eeuwse situatie beschikken we over veel meer bronnenmateriaal (fig. 6). Op de *Atlas der Buurtwegen* (1844) is de slotgracht rond het kasteel volledig verdwenen, enkel een vijverpartij aan de noordzijde vormt nog getuige van de omgrachting. Het gebouw heeft nu ook een andere vorm, die overeenkomt met de hedendaagse situatie. Het is het oudste ons bekende cartografisch materiaal van het nog bestaande complex. De L-vormige gebouwen die op de Ferrariskaart te zien zijn, staan ook hier opgetekend, maar ze zijn al verder uitgebreid. Op de kaart van *Vander Maelen* (1854) zien we een gelijkaardige situatie, hoewel veel minder duidelijk. De verschillende kaarten van het *Militair Cartografisch Instituut* tonen duidelijk de evolutie van de gebouwen langs de oprijlaan. Opvallend is dat de L-vormige vleugel ten oosten van de oprijlaan in 1869 verdwenen lijkt, maar op de kaart van 1893 terug zichtbaar is. Ook op de Poppkaart (ca.1870) is deze situatie te zien. Recentere kaarten tonen aan dat deze gebouwen allemaal afgebroken zijn bij de bouw van de kapel en de latere schoolgebouwen.

Figuur 6: *Atlas der Buurtwegen* (1844), kaart van *Vander Maelen* (1854), M.C.I. (1869), M.C.I. (1893) en Poppkaart (ca. 1870)

2.3 Historiek van het archeologisch onderzoek

Een beknopt overzicht van het archeologisch onderzoek in Lede wordt gegeven door Walter De Swaef en Bart Van Langenhoven in hun publicatie 'Lede Ondersteboven'⁸. In onderstaand overzicht zullen echter alleen de opgravingen en vondstmeldingen besproken worden die ons toelaten het vooronderzoek op het Markizaat in een ruimer kader te plaatsen.

Het vroegste "archeologisch onderzoek" te Lede gaat terug tot de 19de eeuw. In 1846 werd tijdens van de aanleg van de Wichelse Steenweg een Merovingisch grafveld uit de 2de helft van de 6de en de 7de eeuw aangesneden. Deze ontdekking was zodanig belangrijk dat ze tot een 'opgraving' leidde tussen 1846 en 1848, geheel volgens de mode van die tijd. Het onderzoek concentreerde zich op het recupereren van mooie vondsten. Dhr Schayes, conservator van het Brusselse Koninklijke museum, publiceerde destijds wel enkele artikels over het vondstmateriaal, maar over de site zelf komen we niets te weten. Zeker is dat het een rijk grafveld moet geweest zijn, dat vermoedelijk op of rond een ouder, Romeins grafveld gelegen is. Het vondstmateriaal is immers voornamelijk Merovingisch, maar zou ook enkele Romeinse voorwerpen omvatten. De vondsten, aardewerk, glazen vaatwerk, juwelen in goud en zilver, gespen, munten en wapens, bevinden zich thans ten dele in het Koninklijk museum voor Kunst en Geschiedenis te Brussel⁹.

Eveneens in de 19de eeuw voerde diezelfde Schayes een opgraving uit op de Bellaert, waarbij een Romeinse steenbouw (villa?) werd aangetroffen. Opnieuw is er bijzonder weinig concrete informatie over de opbouw van de site of het verloop van het onderzoek. Wat wel geweten is, is dat er aardewerk, munten en maalstenen zouden gevonden zijn, evenwel heden ten dage niet meer bewaard. Een munt zou een denarius van Vittelius zijn geweest, uitgegeven in Rome in 69 na Chr.¹⁰.

Een belangrijke figuur in het archeologisch onderzoek te Lede is de Ledenaar Jean Moens. Deze advocaat had een uitgesproken belangstelling voor het verleden. Hij was een verwoed verzamelaar en richtte zelf 2 musea in. Als amateur-archeoloog verzamelde hij in 1895 tijdens de bouw van het stadshuis van Lede aardewerk, door hem toegeschreven aan de Romeinse periode. In 1992 lieten bouwwerken op het terrein van het politiegebouw archeologen toe Moens' bevinding te controleren. In tegenstelling tot Jean Moens vonden ze geen Romeins, maar middeleeuws materiaal in een ophogingslaag tot ca. 2 m onder het straatniveau. Het aardewerk suggereerde een datering in de 13de tot 15de eeuw¹¹.

In 1984 en in 1986 werd onder leiding van Walter De Swaef archeologisch onderzoek uitgevoerd op het Leedshouwken. Men trof er een cirkelvormige vlechtwerken waterput aan, die op basis van het vondstmateriaal (Jogasse-aardewerk) kan geplaatst worden in het begin van de Late IJzertijd, omstreeks 450 VC¹².

Tenslotte vond Bart Van Langenhoven in 1992 tijdens de opvolging van funderingswerken aan de Ommeganglaan, in de nabijheid van de Bellaert waar Schayes een Romeinse steenbouw zou aangetroffen hebben, Romeins aardewerk. Het betrof terra sigillata en gewoon grijs aardewerk, te dateren tussen 50 en 250 NC¹³.

8 De Swaef & Van Langenhove 1999b.

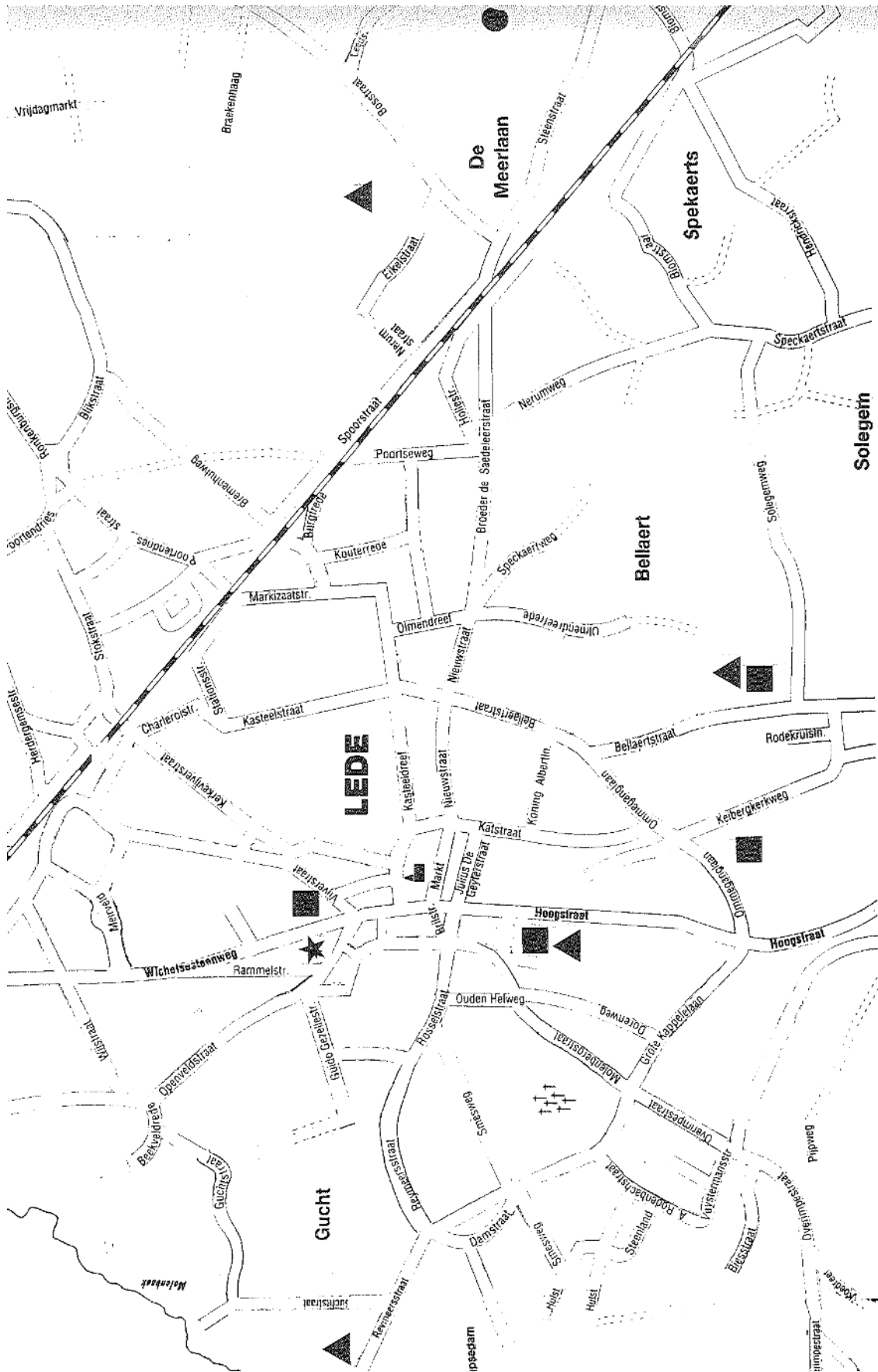
9 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp. 3-4; 1999a, pp. 5.

10 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp. 8.

11 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp. 3.

12 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp.7-8.

13 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp. 8.

Figuur 7: Overzicht van de opgravingen en vondsten in het centrum van Lede – driehoek: steentijd, bol: ijzertijd, vierkant: Romeinse periode, ster: vroegge middeleeuwen; De Swaef en Van Langenhove, 1999, pp. 4

3. HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

3.1 Methodologie

Op de terreinen van het Markizaat werden in totaal 15 sleuven van 1,8 meter breed en met een tussenafstand van 15 meter (as op as) aangelegd om een goed beeld te krijgen van de waarde van eventuele archeologische resten in het plangebied.

Figuur 8: Overzicht van de proefsleuven op het noordwestelijk deel van het onderzoeksgebied

Een graafmachine legde de vlakken machinaal aan onder begeleiding van twee archeologen. Nadat de bouwvoor verwijderd was, kwam op een aantal plaatsen een pakket colluvium aan het licht, waarin vrij veel aardewerk te vinden was (proefsleuf 10 tot en met 13). Na controle van dit vlak werd besloten de kraan op een aantal plaatsen in deze sleuven dieper te laten uitgraven om zo te evalueren of onder het colluvium ook archeologische sporen aanwezig waren.

Indien in de blootgelegde vlakken sporen aanwezig waren, werden deze in de mate van het mogelijke opgeschaafd. Dit kon niet overal gebeuren omwille van de weersomstandigheden.

Alle aangetroffen sporen werden nadien handmatig ingetekend op schaal 1/100, beschreven en gefotografeerd. Alle vondsten kregen een identificatienummer.

In elke sleuf zijn telkens 1 tot 3 profielen, volgens alternerend grid, aangelegd om een beter inzicht te verkrijgen in de bodemopbouw.

Figuur 9: Schaven van het oppervlak in proefsleuf 15

Nadien is door een landmeter de positie van de sleuven bepaald, alsook de uitgegraven diepte ten opzichte van de deurdorpel in de westelijke gevel van de kasteelhoeve (nulpunt). Ook van de profielen is de exacte locatie en de hoogte ingemeten.

3.2 Resultaten

3.2.1 Inleiding

Uit het vooronderzoek blijkt dat in alle sleuven op de terreinen van het Markizaat restanten aanwezig zijn uit verschillende historische periodes. Het gaat om sporen uit de Romeinse periode (vermoedelijk uit de 2de en de 3de eeuw), de volle middeleeuwen (10de-12de eeuw), de late middeleeuwen (13de-15de eeuw) en de post-middeleeuwen (16de-19de eeuw). Enkel in sleuven 8 en 9 zijn geen sporen aangetroffen aangezien deze volledig verstoord zijn door recente uitgravingen voor het dumpen van puin en ander bouwafval.

Figuur 10: Verstoringen in proefsleuf 8

Enkel de sporen waarvan met zekerheid een datering gegeven kan worden, worden hier besproken en zijn op het plan ingekleurd. Sporen die niet ingekleurd zijn, leverden geen vondsten op bij het opschaven, maar kunnen wel, gezien de aard van de vulling, als archeologisch waardevol beschouwd worden. Voor een volledig overzicht van de spoor- en aardewerkbeschrijvingen verwijzen we naar de bijlages. Enkele representatieve vondsten zijn ter illustratie wel vermeld.

3.2.2 Sporen uit de Romeinse periode

De sporen uit de Romeinse periode zijn te vinden over het volledige onderzochte areaal. Het gaat hierbij vooral om kuilen en een enkele greppel. In proefsleuf 10 en 11 zijn ze afgedekt met een pakket colluvium.

Figuur 11: Romeinse sporen en colluvium in proefsleuf 11

Figuur 12: Aardewerk met kamstreepversiering

Figuur 13: Rand van een mortarium

Figuur 14 en 15: Romeinse tegula en randen van handgevormd aardewerk

De Romeinse aardewerkvondsten zijn zeer gevarieerd en zijn vooral afkomstig uit het colluvium. Het gaat om grote hoeveelheden tegulae en imbrices, randen van potten in handgevormd aardewerk en aardewerk met kamstreepversiering. Ook een fragment van een mortarium of wrijfschaal met verticale hamerrand is aangetroffen. Een eerste studie van het aardewerk geeft een vermoedelijke datering van de vondsten in de 2de of de 3de eeuw na Chr.

3.2.3 Sporen uit de volle middeleeuwen

De sporen uit de volle middeleeuwen situeren zich op het westelijke deel van het onderzochte terrein (centraal gelegen zone). Het gaat hierbij om een gracht of poel in proefsleuf 12 en 13, en een greppel en een kuil in proefsleuven 14 en 15. De vondsten uit de gracht of poel zijn allemaal te situeren in de 10de of de 11de eeuw. Er is in deze gracht/poel wel recenter materiaal aangetroffen, maar dit kan beschouwd worden als residueel materiaal in de bovenste lagen van de vulling. Verschillende handgevormde fragmenten grijs aardewerk, waarvan twee van het type Verhaeghe groep A (spoor 119 en 127), één van een variant hierop en één fragment met een radstempel (spoor 125), alsook een fragment van het zogenaamde Pingsdorfaardewerk ondersteunen deze datering. Ook de sporen in proefsleuven 14 en 15 leverden vondsten met een gelijkaardige datering op. Het gaat om een wandscherf in handgevormd grijs aardewerk met radstempelversiering (spoor 87 – datering 10de-11de eeuw) en een deel van een standring van een kan in zogenaamd roodbeschilderd of Pingsdorfaardewerk (spoor 113 – datering 10de-12de eeuw).

Figuur 16: zicht op de gracht of poel in proefsleuf 12

Figuur 17: Grijs handgevormd aardewerk van het type Verhaeghe groep A en een variant hierop (spoor 119)

Figuur 18: Fragmenten grijs handgevormd aardewerk waarvan één met radstempelsiering (spoor 127)

Figuur 19: Zicht op spoor 87 in proefsleuf 14

Figuur 20: handgevormd grijs aardewerk met radstempelversiering uit spoor 87

3.2.4 Sporen uit de late middeleeuwen

De sporen uit de late middeleeuwen beperken zich tot het westelijk deel van het onderzoeksgebied. Het meest omvangrijke is een imposante gracht aan de oostkant van het terrein (spoor 2, 22, 23, 32, 42). Mogelijk is deze gracht in verband te brengen met de walgracht rond het voormalige kasteel van de Heren van Lede. Vondsten uit de oostelijke grachtvulling geven een datering in de 15de of 16de eeuw voor de demping van de gracht (spoor 23). Het gaat ondermeer om een randfragmenten van een teil en één van een voorraadpot in rood aardewerk. Een laag, die mogelijk ook onderdeel is van het grachtsysteem (spoor 5), op de noordelijke grens van het terrein, leverde voornamelijk vondsten op uit de 14de eeuw. Het gaat hierbij vooral om randen van teilen in grijs aardewerk, een bodemfragment in Maaslands aardewerk en één fragment Raeren-steengoed. Waarschijnlijk is dit deel eerder gedempt dan de meer naar het oosten gelegen gracht. Enkele kuilen (spoor 12) en een mogelijke gracht/greppel (spoor 37) zijn iets ouder te dateren, in de 13de of 14de eeuw. Hoe deze sporen te interpreteren zijn en of ze iets te maken hebben met het toenmalige kasteel is (voorlopig) niet geheel duidelijk.

Figuur 21: Zicht op de vermoedelijke slotgracht in proefsleuf 2

Figuur 22: 14de-eeuws aardewerk uit spoor 5

Figuur 23: 15de/16de-eeuws aardewerk uit spoor 23

3.2.5 Sporen uit de post-middeleeuwen

In proefsleuf 6, 7, 10 en 11, aan de zuidzijde van het terrein, zijn muren aangetroffen waarvan de bouw wellicht te dateren is rond dezelfde periode als de oprichting van het huidige Markizaatsgebouw (1749). De muren behoren toe aan de L-vormige gebouwen die immers te zien zijn op alle cartografische bronnen vanaf de Ferrariskaart (zie ook eerder, 2.2.3). In proefsleuf 6 betreft het een uitbraakspoor van een muur en een klein keldertje of beerput. In proefsleuf 7 en 10 gaat het om kelders die gevuld zijn met puin en in sleuf 11 om een muur met een steunbeer waartegen een beerputje en een riooltje gebouwd zijn. Er is geen aardewerk aangetroffen dat in verband kan gebracht worden met deze structuren.

Figuur 24: Zicht op structuren in proefsleuf 6

Figuur 25: Zicht op structuren in proefsleuf 7

Figuur 26: Zicht op structuren in proefsleuf 10

Figuur 27: Zicht op structuren in proefsleuf 11

4. BESLUIT EN ADVIES

Het proefsleuvenonderzoek heeft een archeologisch waardevolle zone aangesneden. Met uitzondering van de proefsleuven 8 en 9 zijn er sporen in een vrij grote densiteit aangetroffen op het volledige terrein. De aard van de sporen en het vondstenmateriaal laten toe om vier grote periodes van occupatie op het Markizaatsdomein te definiëren.

In eerste instantie is een Romeinse aanwezigheid (2de-3de eeuw na Chr.) in het volledige onderzoeksgebied waargenomen. Voor Lede is dit geen geïsoleerd gegeven. In de onmiddellijke omgeving zijn er verschillende sites uit deze periode geregistreerd. Hoe dit geheel moet geïnterpreteerd worden, is tot op heden niet duidelijk, maar een dergelijke concentratie van sites in het centrum van Lede en in de onmiddellijke omgeving is vermoedelijk geen toeval.

De vondsten uit de volle middeleeuwen (10de en 11de eeuw) beperken zich tot het centraal westelijke deel van het onderzoeksgebied. Of deze te maken hebben met de allereerste aanwezigheid van wat later uitgroeit tot het domein van de Heren van Lede, is voorlopig geenszins duidelijk, maar wel een interessante hypothese.

De sporen uit de late middeleeuwen, op het noordwestelijk deel, en post-middeleeuwen, op het zuidelijke deel van het terrein, kunnen wel met zekerheid in verband gebracht worden met de heerlijkheid van de Heren van Lede en de latere opvolger, het Markizaatsdomein.

Rekening houdend met deze gegevens en het feit dat de geplande werken een grote bodemverstorende activiteit inhouden, dringt verder onderzoek op het Domein Mesen zich op. Met uitzondering van de zone rond proefsleuven 8 en 9, die volledig verstoord is, komen alle zones hiervoor in aanmerking. Zodoende kan een beter inzicht verkregen worden in het ontstaan en de ontwikkeling van dit historisch leenhof in Lede vanaf de volle middeleeuwen tot heden. Bovendien kunnen de Romeinse sporen meer inzicht verschaffen in de omvang en de betekenis van de Romeinse aanwezigheid te Lede.

5. BIBLIOGRAFIE

De Brouwer J. 1983, *Geschiedenis van Lede*, Lede.

De Grauwe A. 1999, Als de muren konden spreken, *Ken uw dorp, Jaarboek van de heemkundige kring Heemschut Lede*, 26, pp. 50-70.

De Swaef W. & Van Langenhoven B. 1999a, *Lede ondersteboven, een kijk op het verleden*, Lede.

De Swaef W. & Van Langenhoven B. 1999b, Archeologische fietstocht doorheen Lede, *Open Monumentendag Vlaanderen 12/09/1999*, pp. 3-11.

Gysseling M. 1995, Leedse gemeentenamen als toponiemen, *Ken uw dorp, Jaarboek van de heemkundige kring Heemschut-Lede*, 22, pp. 11-12.

In 't Ven I. & De Clercq W. 2005, *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998*, Brussel.